

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Mgr. Jana Drábová

Dávky v mateřství

Bakalářská práce

Olomouc 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Dávky v mateřství vypracovala samostatně a citoval/a jsem všechny použité zdroje.

V Lačnově dne ....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí práce, paní doktorce Gabriele Halířové, za skvělé metodické vedení mé bakalářské práce, trpělivost, ochotu a pochopení při jejím zpracování.

OBSAH

ÚVOD	6
1 PRAMENY A VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ PROBLEMATIKY DÁVEK V MATEŘSTVÍ	8
1.1 Těhotenství, mateřství, dítě a ochrana mateřství	8
1.2 Prameny vnitrostátní a mezinárodní právní úpravy.....	12
2 DÁVKY V MATEŘSTVÍ	15
2.1 Vymezení dávek poskytovaných v mateřství	15
2.2 Peněžité pomoci v mateřství.....	16
2.3 Rodičovský příspěvek	17
2.4 Porodné.....	19
3 PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ NÁROKU NA DÁVKY V MATEŘSTVÍ	21
3.1 Analýza podmínek pro získání nároku na mateřské dávky – peněžité pomoci v mateřství	21
3.1.1 Podpůrná doba u peněžité pomoci v mateřství.....	24
3.1.2 Výše peněžité pomoci v mateřství.....	27
3.1.3 Způsob uplatňování nároku na peněžitou pomoc v mateřství	27
3.1.4 Přerušování výplaty peněžité pomoci v mateřství.....	27
3.2 Analýza podmínek pro získání nároku na mateřské dávky - rodičovský příspěvek	28
3.2.1 Čerpání a výše rodičovského příspěvku	31
3.2.2 Výplata rodičovského příspěvku	34
3.2.3 Přeplatek na dávce	34
3.3 Analýza podmínek pro získání nároku na mateřské dávky - porodné.....	34
3.3.1 Výše a výplata porodného	36
3.3.2 Zánik nároku na porodné.....	36
ZÁVĚR	37
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	40
ABSTRACT	42
ABSTRAKT	43

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV 44

LIST OF KEY WORDS..... 45

ÚVOD

Dávky v mateřství jsou v současné době jedním z velmi aktuálních témat, zejména z důvodu ovlivňování růstu populace České republiky a vlivu na zaměstnanost a ekonomickou situaci. Dále se ve spojitosti s úpravami zavedenými sociální reformou jedná o zařazení zásadních změn do sociálního systému. Tato aktuálně proběhlá reforma přinesla do oblasti dávek v mateřství řadu změn, se kterými je nutno se blíže seznámit a osvojit si je.

Právě z tohoto důvodu jsem si jako téma bakalářské práce zvolila „Dávky v mateřství“. Jelikož v budoucnu bych se chtěla zaměřit v rámci svého zaměstnání na úřady poskytující pomoc v dané oblasti, chci se v dané problematice dostatečně orientovat.

Cílem předkládané bakalářské práce je zjistit aktuální stav dané problematiky týkající se dávek poskytovaných v souvislosti s mateřstvím.

Rovněž je cílem bakalářské práce s názvem „Dávky v mateřství“ vymezení základních pojmů nezbytných pro pochopení představované oblasti a též za neméně důležité považujeme identifikaci jednotlivých sociálních dávek poskytovaných ženám v souvislosti s péčí o dítě. Cílem bakalářské práce je vytvoření základní charakteristiky jednotlivých dávek, analýza podmínek nároku na dávky v mateřství a předestření účelu těchto dávek poskytovaných v mateřství.

Bakalářská práce se formálně skládá z jedné části, a to části teoretické. Teoretická část bakalářské práce se dále člení na tři základní kapitoly, které jsou dále segmentované do příslušných podkapitol.

První kapitola se zabývá vymezením jednotlivých pojmů z právního hlediska a zakotvením dané problematiky z pohledu vnitrostátní a mezinárodní právní úpravy. Obsahuje vysvětlení jednotlivých termínů využívajících se při stanovení příslušných dávek.

Následující kapitola se již zabývá jednotlivými dávkami poskytovanými ve spojitosti s mateřstvím. Jedná se o peněžitou pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a porodné. Snaží se o vymezení těchto individuálních dávek již se zakomponovanými změnami proběhlými v rámci sociální reformy.

Ve třetí a současně poslední části práce je představena analýza podmínek pro získání nároku na jednotlivé mateřské dávky, které musí být splněny pro získání nároku na tyto

dávky, identifikace osob oprávněných k jejich pobírání a výši těchto dávek. Rovněž i v této části nejsou opomenuty nedávné transformace právní oblasti platné od ledna letošního roku.

V závěru pak bakalářská práce shrnuje jednotlivé poznatky a celou oblast dávek v mateřství. Snaží se zformovat komplexní pohled na danou problematiku předkládanou v bakalářské práci.

Z obsahového hlediska se bakalářská práce opírá především o právní úpravu zákona č.366/2011 Sb., ze dne 6. listopadu 2011, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákona č.117/1995Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a dalšími souvisejícími zákony. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje peněžitou pomoc v mateřství. Práce hodnotí danou problematiku v souvislosti s novelami zavedenými v roce 2011, platnými od 1. ledna 2012.

Bakalářská práce se snaží o zachycení primární problematiky daného tématu a jeho zpracování ve formě základního exkurzu do zmiňované oblasti.

1 PRAMENY A VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ PROBLEMATIKY DÁVEK V MATEŘSTVÍ

Kapitola „Prameny a vymezení základních pojmů problematiky dávek v mateřství“ je zařazena zcela na začátek bakalářské práce, jelikož je pokládána za stěžejní. A to z toho důvodu, že obsahuje základní informace a pojednání týkající se oblasti dávek v mateřství, bez kterých by dané téma bylo téměř bezpředmětné.

První kapitola bakalářské práce se zabývá především prameny a vymezením problematiky dávek v mateřství spolu s jejich základními pojmy, pro vytvoření výchozí představy o zkoumané oblasti.

1.1 Těhotenství, mateřství, dítě a ochrana mateřství

V rámci následující podkapitoly jsou řešeny ústřední pojmy týkající se problematiky dávek v mateřství. Zcela na úvod tohoto úseku je vymezen základní pojem *těhotenství*. Těhotenství je nepochybně obdobím, kdy žena požívá ochrany, jak z hlediska pracovněprávního, tak z hlediska sociálního zabezpečení. Právní předpisy poskytují ženám v období jejich těhotenství zvýšenou ochranu. Právní úprava postavení žen v době jejich těhotenství nebo mateřství v právních vztazích k zaměstnavateli při výkonu závislé práce a v souvislosti s ním je nedílnou součástí českého právního řádu. Na jedné straně garantuje ženám rovné postavení a zákaz jakékoliv diskriminace, na straně druhé stanoví podmínky zvýšené ochrany jejich zdraví při práci a zvláštní pracovní podmínky.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů ukládá věnovat těhotným zaměstnankyním zvýšenou ochranu při zprostředkování zaměstnání. Především zdravotnické předpisy stanovují práce, které jsou těmto ženám zakázány a pracoviště na nichž v době těhotenství nemohou pracovat, dále také modifikují hygienické a další požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce ukládá zvláštní pracovní podmínky, a zaměstnavatelům řadu povinností při zaměstnávání těhotných zaměstnankyň.

Výslovně rovněž stanovuje, že těhotné ženy nemohou být zaměstnávány pracemi, pro které nejsou dle posudku lékaře způsobilé. Mezi tyto základní povinnosti zaměstnavatele

v souvislosti s těhotenstvím zaměstnankyň patří povinnost přizpůsobení prostor na pracovišti pro jejich odpočinek.¹

Následující pojem *mateřství* je dle právního slovníku považován za biologický a právní vztah mezi matkou a dítětem, který vzniká jeho narozením. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině podle § 50a za matku dítěte označuje ženu, která dítě porodila.²

Souvisejícími a neméně důležitými pojmy pro řádné přiblížení řešené problematiky dávek v mateřství jsou rovněž pojmy *Rodičovství a rodina*, které jsou pod ochranou zákona a to zejména dle článku 32 LZPS, který deklaruje:

- 1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, kdy zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zde zaručena.
- 2) Ženě v těhotenství je rovněž zabezpečena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.
- 3) Děti narozené v manželství i mimo něj mají shodná práva.
- 4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a jejich péči. Práva rodičů však mohou být omezena a děti nezletilé mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli, avšak pouze rozhodnutím soudu na základě zákona.
- 5) Rodiče pečující o děti, mají právo na pomoc státu.

Mateřství stejně jako těhotenství požívá zvláštní ochrany v českém právním řádu, jak z hlediska pracovního, tak z hlediska sociálního zabezpečení.³

Jedním ze základních pojmů řešené oblasti mateřských dávek je taktéž pojem *Dítě*. Právní úprava používá pojem dítě v různém smyslu, především pak ve vztahu předkové a potomci. Samostatně je upraveno právní postavení dítěte jako osoby od narození do nabytí zletilosti. Nezletilému dítěti je dle právního řádu poskytována zvýšená ochrana, neboť stát je odpovědný za všestrannou ochranu dětí. Nenahrazuje práva a povinnosti rodičů a nezasahuje do výkonu jejich rodičovské zodpovědnosti, pokud nejsou práva dítěte ohrožena.⁴

---

¹ BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 36.

² HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. BECK, 2009. 1459 s.

³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

⁴ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. BECK, 2009. s. 357.

Jiné vymezení pojmu *dítěte* přináší důchodové pojištění. *Dítětem* se rovněž v rámci zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů rozumí dítě vlastní, osvojené nebo převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, případně rovněž také dítě manžela, které mu bylo rozhodnutím svěřeno do výchovy.⁵

V souvislosti s vymezením pojmu dítě dle právní úpravy a poskytování zvláštní péče při jeho vývoji je spatřováno rovněž za velmi důležité poskytnutí zvláštní péče a jeho ochrany při jeho vývoji v době těhotenství, který skýtá společenský zájem na ochraně zdraví těhotných matek v době jejich těhotenství a neohrožený vývoj dítěte v době do narození.

Následující pojem *Ochrana mateřství*, je stanoven Ministerstvem zdravotnictví v dohodě s Ministerstvem školství vyhláškou č. 288/2003 Sb., kterou se stanovuje výčet prací a pracovišť zakázaných těhotným ženám.

V rámci této vyhlášky ženy nesmějí být zaměstnávány pracemi, které ohrožují jejich mateřství, jsou stanoveny též práce a pracoviště, které jsou zakázány ženám, které kojí, těhotným ženám a matkám do konce devátého měsíce po porodu.

Těhotná žena nesmí být zaměstnávána též pracemi, které podle lékařského posudku ohrožují její těhotenství ze zdravotních příčin tkvících v její osobě. To platí rovněž i o ženě, která kojí a matce do konce devátého měsíce po porodu.⁶

Dále uváděné pojmy se v rámci první podkapitoly zabývají úpravou ochrany těhotenství pouze z pracovněprávního hlediska, a to z toho důvodu, že jsou považovány za neopomenutelné při řešení dané problematiky. Tato oblast z pohledu sociálního zabezpečení je pak řešena samostatně v následujících kapitolách.

Jako první je uváděn pojem *Převedení na jinou práci*, který obsahuje povinnost zaměstnavatele v případě, že koná těhotná zaměstnankyně nebo zaměstnankyně - matka do konce devátého měsíce po porodu, dále také kojící zaměstnankyně práci, která je jí zakázána nebo kterou dle lékařského posudku ohrožuje těhotenství či mateřství, převést ji dočasně na práci, která je pro ni vhodná a při níž může dosahovat stejného výdělku jako při práci, kterou zastávala doposud.

---

⁵ ARNOLDOVÁ, Anna. *Slovník sociálního zabezpečení*. Praha: Galen, 2002. s. 57.

⁶ Vyhláška č. 288/2003 Sb., kterou se stanoví práce a pracoviště, které jsou zakázány těhotným ženám, kojícím ženám, matkám do konce devátého měsíce po porodu a mladistvým, a podmínky, za nichž mohou mladiství výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání.

Požádá-li těhotná zaměstnankyně, zaměstnankyně-matka do konce devátého měsíce po porodu nebo kojící zaměstnankyně pracující v noci o zařazení na denní práci, je zaměstnavatel povinen jí vyhovět. Pokud zaměstnankyně dosahuje při práci, na niž byla převedena, bez svého zavinění nižšího výdělku, poskytuje se jí na vyrovnání tohoto rozdílu vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.⁷

Dalším odvětvím, které je řešeno z pracovněprávního hlediska v souvislosti s těhotenstvím jsou *Pracovní cesty a přeložení*. Těhotné zaměstnankyně, zaměstnankyně a zaměstnanci pečující o děti do věku osmi let a osamělé zaměstnankyně/zaměstnanci pečující o dítě, dokud dítě nedosáhlo věku 15 let, smějí být vysíláni na pracovní cestu mimo obvod obce svého pracoviště nebo bydliště jen se svým souhlasem, čímž je prohloubena ochrana těchto zaměstnankyň. Přeložit těhotnou zaměstnankyni může zaměstnavatel jen na jejich žádost.

Práce přesčas a úprava pracovní doby rovněž souvisí s ochranou těhotenství a mateřství. Požádá – li těhotná zaměstnankyně o kratší pracovní dobu nebo o jinou vhodnou úpravu pracovní doby, je zaměstnavatel povinen vyhovět této žádosti, nebrání-li tomu vážné provozní důvody. Zaměstnavatel je přitom povinen vytvářet takové podmínky, aby takovým žádostem mohlo být vyhověno. Mzda nebo plat, které těhotným zaměstnankyním přísluší při kratší pracovní době, odpovídají této kratší pracovní době.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce také stanovuje bezvýjimečný zákaz zaměstnavateli zaměstnávat těhotné ženy a ženy, které pečují o dítě mladší než jeden rok, prací přesčas.

V neposlední řadě v souvislosti s problematikou dávek v mateřství uvádíme pojem *Rozvázání pracovního poměru*. Výpovědí může zaměstnavatel rozvázat pracovní poměr s těhotnou zaměstnankyní, zaměstnankyní na mateřské nebo rodičovské dovolené a se zaměstnancem na rodičovské dovolené jen zcela výjimečně v níže uvedených případech:

- výpovědí v případě, že se zaměstnavatel nebo jeho část ruší,
- výpovědí v případě, že se zaměstnavatel nebo jeho část přemísťuje; to neplatí, jestliže se zaměstnavatel přemísťuje v mezích místa (míst) výkonu práce, ve kterých má být práce podle pracovní smlouvy vykonávána,

---

⁷ BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 40.
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

- výpovědí z důvodu, pro který může zaměstnavatel okamžitě zrušit pracovní poměr, pokud nejde o zaměstnankyni na mateřské dovolené a o zaměstnance na rodičovské dovolené do doby, po kterou je žena oprávněna čerpat mateřskou dovolenou, a pro jiné porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci, pokud nejde o těhotnou zaměstnankyni, zaměstnankyni čerpající mateřskou dovolenou nebo o zaměstnance anebo zaměstnankyni, kteří čerpají rodičovskou dovolenou.⁸

V neposlední řadě uvádíme pojem *Okamžitě zrušení pracovního poměru*. Dle § 55 odstavce 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, pracovní poměr s těhotnou zaměstnankyní, zaměstnankyní na mateřské dovolené, zaměstnancem nebo zaměstnankyní, kteří čerpají rodičovskou dovolenou zaměstnavatel nesmí okamžitě zrušit.⁹

1.2 Prameny vnitrostátní a mezinárodní právní úpravy

Mezi základní prameny vnitrostátní právní úpravy dávek v mateřství patří zejména zákony z oblasti nemocenského pojištění a státní sociální podpory:

- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, dále také
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a související předpisy.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Z pohledu předkládané problematiky se tato právní úprava zabývá dávkami přiznávanými v mateřství – a to zejména peněžitou pomocí v mateřství a vyrovnávacím příspěvkem v těhotenství a mateřství. Konkrétně se právní úprava dávkami v mateřství zaobírá v hlavě IV. § 32 – 38, kde se věnuje peněžité pomoci v mateřství z pohledu podmínek nároku na peněžitou pomoc v mateřství, podpůrnou dobou, přerušáním poskytování peněžité pomoci v mateřství a výší peněžité pomoci v mateřství.

---

⁸ BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 43.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

V rámci zákona o nemocenském pojištění je daná problematika dávek v mateřství dále řešena v hlavě VI., jmenovitě v § 42 – 44, kde se právní úprava věnuje vyrovnávacímu příspěvku v těhotenství a mateřství, a to především podmínkám nároku na tento příspěvek, podpůrné době a výši vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře se v rámci dávek poskytovaných v mateřství zabývá rodičovským příspěvkem, a to v hlavě V. tohoto zákona, jmenovitě v § 30a 31, ve kterých stanovuje především podmínky pro přiznání rodičovského příspěvku a stanovení jeho výše. Rovněž se věnuje také podmínkám osobní celodenní péče o dítě.

Dále se tento zákon zabývá porodným a to v hlavě VIII, § 44 – 46, kde upravuje podmínky nároku na porodné, dále modifikuje nárok na porodné z důvodu převzetí dítěte do péče a v rovněž zde stanovuje výši a výplatu porodného.

V neposlední řadě mezi prameny vnitrostátní právní úpravy, které se zabývají dávkami v mateřství, patří *zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce a jeho související předpisy, zákon č. 364/2011 Sb., ze dne 6. listopadu 2011, kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí.*

Mezi základní prameny mezinárodní právní úpravy, které se zabývají úpravou dávek v mateřství patří zejména:

- Úmluva Mezinárodní organizace práce („dále uváděno MOP“) o minimálních normách sociálního zabezpečení č. 102 (publikována ve Sbírce zákonů pod č. 461/1991 Sb.)
- Evropská sociální charta (publikována ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 14/2000 Sb. m. s.)
- Evropský zákoník sociálního zabezpečení (publikován ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 90/2001 Sb. m. s.)

Úmluva MOP o minimálních normách sociálního zabezpečení č. 102 se zabývá mateřskými dávkami především v článku 10, kdy stanovuje, co musí dávky zahrnovat v případě, těhotenství, při porodu a jeho následcích. V těchto případech zahrnuje péči před porodem, při porodu a po porodu, poskytovanou buď lékařem nebo diplomovanou porodní asistentkou a umístění v nemocnici, je-li ho třeba. Dále v části VII. této úmluvy stanovuje přiznání dávek v mateřství, které jsou ustaveny v článku 46 – 52, které vymezují sociální události rozhodujících vzniku nároku na tyto dávky, okruh osob jimž tyto dávky náleží a

správní orgány, které poskytují léčebnou péči.¹⁰

Evropská sociální charta stanovuje podmínky pro zaměstnané ženy v případě mateřství a ostatní zaměstnané ženy, pokud je to vhodné, které mají právo na zvláštní ochranu ve své práci. Dále také v článku 8 v souvislosti s mateřstvím, ustanovuje práva zaměstnaných žen na ochranu, a to zejména poskytnutí volna před a po narození dítěte nejméně 12 týdnů a nezákonnost výpovědi dané ženě v období mateřské dovolené.¹¹

Evropský zákoník sociálního zabezpečení se zabývá dávkami v mateřství v části VII. jmenovitě v článku 46 – 52, kdy cituje Úmluvu MOP o minimálních normách sociálního zabezpečení č. 102.¹²

Kapitola „Prameny a vymezení základních pojmů problematiky dávek v mateřství“ se snaží shrnout základní důležité poznatky z daného odvětví, definovat primární pojmy vztahující se k předkládané oblasti a tímto způsobem tak v neposlední řadě předestřít zmiňovanou problematiku pro její další zkoumání.

---

¹⁰ Zákon č. 461/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení (č. 102)

¹¹ ARNOLDOVÁ, Anna. *Slovník sociálního zabezpečení*. Praha: Galen, 2002. s. 91

¹² Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf>

2 DÁVKY V MATEŘSTVÍ

Druhá kapitola se snaží vysvětlit pojem dávka a zařadit jednotlivé dávky poskytované v mateřství do systému sociálního zabezpečení. Rovněž tato kapitola usiluje o vymezení základních dávek poskytovaných v mateřství, především se zabývá peněžitou pomocí v mateřství, rodičovským příspěvkem a porodným.

2.1 Vymezení dávek poskytovaných v mateřství

Pojem *dávka* je z právního hlediska všeobecné označení pro plnění ve prospěch někoho, na základě určitého právního předpisu (např. dávky poskytované v mateřství – částky opakovaně vyplácené s ohledem na zastavení výděлку v důsledku těhotenství a jeho následků, dávkou je pravidelně se opakující platba).

Rovněž lze *dávku* chápat jako povinné peněžité plnění, jež stát ukládá zpravidla jednorázově občanům.¹³

Z hlediska dávek poskytovaných v souvislosti s mateřstvím, je peněžítá pomoc v mateřství řazena do systému sociálního pojištění, který zahrnuje základní povinné důchodové pojištění a nemocenské pojištění. V rámci nemocenského pojištění dle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, rozlišujeme dávky nárokové a peněžité, do nichž je řazena rovněž peněžítá pomoc v mateřství.¹⁴

Zbývající dvě dávky poskytované v mateřství se dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, řadí do systému dávek státní sociální podpory a jedná se o tzv. nepříspěvkový sociální dávkový systém. Z oblasti dávek státní sociální podpory se rozlišují dávky, jejichž nárok závisí na výši příjmu rodiny a dávky, které jsou poskytovány bez ohledu na výši příjmu. Mezi tyto dávky se mimo jiné řadí rodičovský příspěvek a porodné.¹⁵

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (mezi než řadíme dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče

---

¹³ Encyklopedie Cojeco. *Encyklopedie Cojeco* [online]. 11.8.2006 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=18215&s_lang=2&title=d%E1vka

¹⁴ VOŘÍŠEK, Vladimír a kol. *Sociální zabezpečení. Zdravotní pojištění*. Ostrava: Sagit, 2002. s. 30.

¹⁵ VOŘÍŠEK, Vladimír a kol. *Sociální zabezpečení. Zdravotní pojištění*. Ostrava: Sagit, 2002. s. 30.

o dítě) zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění. V rámci dávkového systému nemocenského pojištění zde z oblasti dávek poskytovaných v mateřství spadá – peněžítá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.¹⁶

2.2 Peněžítá pomoc v mateřství

Peněžítá pomoc v mateřství je opakující se, obligatorní¹⁷ peněžítou dávkou nemocenského pojištění. Z pohledu nemocenského pojištění je peněžítá pomoc v mateřství poskytována zaměstnankyním, a ženám - osobám samostatně výdělečně činným. Rovněž je tato dávka poskytována z nemocenské péče v ozbrojených silách. Peněžítá pomoc v mateřství hmotně zabezpečuje ženy – zaměstnankyně v období před porodem, v době pokročilého těhotenství a po porodu v souvislosti s péčí o narozené dítě.¹⁸

Peněžítá pomoc v mateřství může být přiznána i mužům, avšak pouze v mimořádných situacích, v zákonem stanovených případech. V situacích, kdy se jedná o pojištěnce pečujícího o dítě, kterému jeho matka zemřela, dále v případech, kdy pojištěnec převzal na základě rozhodnutí příslušného orgánu dítě do péče, kterou je nahrazena péče rodičů a za takových okolností, kdy pojištěnec, který je otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila a on o toto dítě pečuje, pokud matka dítěte nesmí nebo nemůže o dítě pečovat z důvodu závažného dlouhodobého onemocnění, pro něž byla uznána dočasně práce neschopnou a nemá tedy na výplatu peněžíté pomoci v mateřství nárok. Rovněž může být peněžítá pomoc v mateřství přiznána pojištěnci pečujícímu o dítě, kterého je otcem nebo je manželem ženy, která toto dítě porodila a má s matkou dítěte uzavřenu písemnou dohodu v níž je stanoveno, že bude o dítě pečovat.¹⁹

Účelem peněžíté pomoci v mateřství je hmotné zabezpečení žen, které v důsledku těhotenství v pokročilém stupni, porodu či péče o novorozené dítě nemohou pracovat a následně tedy nemají oprávnění pobírat mzdu. Peněžítá pomoc v mateřství tak tedy plní zejména ekonomickou funkci a to z toho důvodu, že daným ženám kompenzuje ušlý výdělek.

---

¹⁶ VOŘÍŠEK, Vladimír a kol. *Sociální zabezpečení. Zdravotní pojištění*. Ostrava: Sagit, 2002. s. 125.

¹⁷ „Dávka, na kterou vzniká nárok při splnění zákonem stanovených podmínek. Obligatorní dávka lze vymáhat soudně.“

¹⁸ ARNOLDOVÁ, Anna. *Slovník sociálního zabezpečení*. Praha: Galen, 2002. s. 230.

VOŘÍŠEK, Vladimír a kol. *Sociální zabezpečení. Zdravotní pojištění*. Ostrava: Sagit, 2002. s. 25.

¹⁹ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Peněžítá pomoc v mateřství patří k nejstarším a rovněž nejdůležitějším dávkám, které jsou poskytovány ženám z důvodu těhotenství a mateřství.²⁰

Peněžítá pomoc v mateřství je významnou peněžitou dávkou nemocenského pojištění a má rovněž výrazné postavení v rámci jednotlivých dávek, které jsou přiznávány v souvislosti s mateřstvím. Tato dávka umožňuje, při splnění zákonem stanovených podmínek na účasti nemocenského pojištění, žadatelům o peněžitou pomoc v mateřství využít této dávky k náhradě ušlých financí a hmotně tak jejího uživatele ve spojitosti s těhotenstvím a mateřstvím zabezpečit. V současném systému sociálního pojištění nevytváří peněžítá pomoc v mateřství rozdílný přístup dle postavení žadatelů v rámci jejich společenského postavení.

Tato dávka je přiznávána, jak zaměstnancům, osobám samostatně výdělečně činným, tak studentkám konzervatoří, středních, vyšších odborných a vysokých škol. Navíc je tato dávka poskytována za zákonem stanovených podmínek i žadatelům, u kterých nejsou splněny podmínky účasti na nemocenském pojištění. Nově také vzniká možnost, kdy bude peněžítá pomoc vyplácena na základě písemné dohody střídavě pojištěnci a matce dítěte, dle počtu dnů, ve kterých je o dítě pečováno. Nedochozí tak tedy k nerovnému postavení u mužů a žen v nároku na peněžitou pomoc v mateřství.

2.3 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je peněžítá, opakující se dávka státní sociální podpory. Jedná se o dávku obligatorní, kdy nárok na ní není závislý na výši příjmu v rodině, tzv. dávku netestovanou. Rodičovský příspěvek je dávka, která vytváří předpoklady k osobní péči o dítě v nejtětlejším věku. Stát se v souvislosti s rodičovským příspěvkem podílí na nákladech, které jsou potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb rodiče. Tato dávka náleží rodiči, který osobně, celodenně a řádně pečuje aspoň o jedno dítě do čtyř let věku.²¹

Pro přiznání dávky státní sociální podpory je rozhodný příjem, který je stanoven jako měsíční průměr příjmů rodiny připadajících na rozhodné období. Tento měsíční průměr je stanoven jako součet jednotlivých měsíčních průměrů příjmů osoby oprávněné a osob společně s ní posuzovaných.

---

²⁰ ARNOLDOVÁ, Anna. *Slovník sociálního zabezpečení*. Praha: Galen, 2002. s. 230.

²¹ TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 268.

VORÍŠEK, Vladimír a kol. *Sociální zabezpečení. Zdravotní pojištění*. Ostrava: Sagit, 2002. s. 333.

Pro stanovení rodičovského příspěvku a jeho výše je rozhodující výše denního vyměřovacího základu rozhodného pro přiznání peněžité pomoci v mateřství, případně nemocenského pojištění ve spojitosti s porodem či převzetím dítěte dle zákona o nemocenském pojištění.²² Jestliže nemají rodiče nárok na peněžitou pomoc v mateřství, náleží jim rodičovský příspěvek ode dne narození dítěte. Rodičovský příspěvek není závislý na příjmu rodiny, ale překážkou je výdělečná činnost pečujícího rodiče ve větším než povoleném rozsahu.²³

Podle § 31 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, se rodinou pro účely přiznání rodičovského příspěvku rozumí osoba oprávněná a s ní společně posuzované osoby. V případě, že není takovýchto osob, je za rodinu považována sama oprávněná osoba, přičemž žádná z osob nemůže být posuzována jako oprávněná osoba nebo jako společně posuzovaná osoba současně ve více rodinách.

Dle § 31 odst. 2 téhož zákona, je za rodiče pro účely přiznání rodičovského příspěvku považována i osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů. Dítětem se vedle dítěte vlastního rozumí také dítě osvojené, svěřené do péče rozhodnutím příslušného orgánu či dítě, kterému rodič zemřel nebo dítě manžela či partnera. V případě, že je rodičem dítěte zakládajícího nárok na rodičovský příspěvek osoba nezletilá, je možné jí rodičovský příspěvek přiznat jen v případě, kdy soud dané osobě, která dosáhla věku 16 let, přiznal rodičovskou zodpovědnost.

V případě, že jsou splněny podmínky na rodičovský příspěvek u více osob nebo je – li v rodině více dětí zakládajících nárok na rodičovský příspěvek, pak rodičovský příspěvek náleží vždy jen jednou.²⁴

Účelem rodičovského příspěvku je především zlepšení podmínek rodin, které pečují o malé děti v době, kdy rodiče nejsou výdělečně činnými případně je jejich činnost omezena. Současné vědecké výzkumy potvrzují, že nejdůležitějšími, jak pro vývoj fyzický, psychický, tak i pro formování charakteru dítěte jsou právě první roky jeho života. Zvláště tento správný rozvoj dokáže nejlépe zajistit vhodné rodinné prostředí a rodinná péče, především pak péče matky. Rovněž zde hraje úlohu zaměstnanost matek s malými dětmi, kdy se setkáváme

---

²² Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

²³ PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 115.
BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 79.

²⁴ PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 115.

s nechtí zaměstnavatelů tyto matky zaměstnávat z důvodů časté nemocnosti jejich dětí. Právě proto je rodičovský příspěvek velmi důležitou a významnou dávkou poskytovanou v mateřství.

Rodičovský příspěvek nahradil v roce 1990 mateřský příspěvek, který byl s výjimkami stanovenými zákonem poskytován výhradně ženám.²⁵

2.4 Porodné

Porodné je jednorázovou dávkou státní sociální podpory. Jedná se o dávku peněžitou a obligatorní. Tato dávka je závislá na výši příjmu rodiny, který je posuzován zpětně za kalendářní čtvrtletí před porodem dítěte. Nárok na porodné vzniká v souvislosti s porodem dítěte, tento nárok tedy vzniká dnem porodu dítěte není – li zákonem stanoveno jinak. Naopak porodné ženě nenáleží došlo – li k potratu dítěte. Uváděná dávka státní sociální podpory je přiznána pouze při narození prvního dítěte.

Žádost o porodné si tedy může podat každý komu se narodilo první dítě, kdy je podmínkou, že se musí jednat o živě narozené dítě. Je tedy nutné žádat až po porodu.

Porodné přísluší ženě, která dítě porodila. Pouze ve stanovených výjimečných případech může být dávka poskytnuta i jiné osobě.

Otci dítěte přísluší porodné v případě, že žena, která dítě porodila zemřela a porodné jí tedy nebylo vyplaceno a nedošlo ani k vyplacení porodného jiné osobě v souvislosti se svěřením dítěte do péče nahrazující péči rodičů.²⁶

Účelem porodného je přispět na zvýšené náklady, které souvisejí s narozením dítěte. Porodné nahradilo dříve přiznávanou podporu při narození dítěte, jenž byla do roku 1995 poskytována jako jedna z dávek v rámci nemocenského pojištění.²⁷

Porodné doplňuje tripartitu dávek poskytovaných v souvislosti s mateřstvím. Nejedná se však o dávku méně podstatnou či zcela zbytečnou. Tato dávka státní sociální podpory je významná především ve spojitosti s náklady, které souvisejí s péčí o narozené dítě. Svým způsobem se jedná o dávku, která diskriminuje část populace, neboť je přiznávána

---

²⁵ TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 268.

²⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 276.

v souvislosti s výší rozhodného příjmu rodiny před narozením dítěte. Nejedná se tedy o dávku, která by byla přiznána všem bez rozdílu a kompenzovala tak náklady všech, v souvislosti s narozením dítěte. Rovněž je zavádějící, že je porodné přiznáno pouze na první narozené dítě, nikoliv na každé narozené dítě v rodině. Z čehož by bylo možno laicky usuzovat, že pouze s narozením prvního dítěte v rodině jsou spojeny náklady, nikoliv s dětmi narozenými následně. Navíc má porodné dle vládních plánů jako samostatná dávka zcela skončit.

Kapitola „Dávky v mateřství“ se snaží blíže seznámit s jednotlivými dávkami poskytovanými v mateřství. Předestírá danou problematiku z hlediska systému sociálního zabezpečení a dávek státní sociální podpory poskytovaných v této souvislosti. Druhá kapitola se snaží o základní vymezení a seznámení s dávkami poskytovanými v mateřství a to zejména s peněžitou pomocí v mateřství, rodičovským příspěvkem a porodným.

3 PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ NÁROKU NA DÁVKY V MATEŘSTVÍ

Kapitola „Podmínky pro získání nároku na dávky v mateřství“, se snaží popsat a objasnit okolnosti, které jsou žadatelé o tyto dávky povinni splnit. Tato kapitola má za úkol představit podmínky nároku pro jednotlivé dávky poskytované v mateřství. V této souvislosti se třetí kapitola bude zabývat podmínkami pro přiznání peněžité pomoci v mateřství, plynoucí z nemocenského pojištění, podmínkami rodičovského příspěvku a porodného poskytovaných z dávek státní sociální podpory.

3.1 Analýza podmínek pro získání nároku na mateřské dávky – peněžítá pomoc v mateřství

Nárok pro přiznání peněžité pomoci v mateřství vzniká pouze za splnění zákonem stanovených podmínek. Dle § 32 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů nárok na peněžitou pomoc v mateřství má:

- Pojištěnka, která porodila dítě. Těhotná pojištěnka má rovněž nárok na peněžitou pomoc v mateřství před porodem, avšak nejdříve od počátku osmého týdne před očekávaným dnem porodu.
- Rovněž má nárok na tuto dávku pojištěnec, který převzal do péče nahrazující péči rodičů dítě, a stalo se tak na základě rozhodnutí příslušného orgánu.
- Peněžitou pomoc v mateřství může nárokovat taktéž pojištěnec, v případě, že pečuje o dítě, jehož matka zemřela.
- Dále má také na peněžitou pomoc v mateřství nárok pojištěnec, pokud pečuje o dítě, kterého je otcem či je manželem ženy, která dítě porodila a ta se o dítě nesmí nebo nemůže starat pro závažné dlouhodobé onemocnění, pro něž byla uznána páce neschopnou a na výplatu peněžité pomoci v mateřství tak nemá nárok.
- V neposlední řadě, je splněna podmínka nároku na peněžitou pomoc v mateřství v případě, kdy o tuto dávku žádá pojištěnec pečující o dítě jehož je otcem či je manželem matky dítěte, která dítě porodila a má s ní uzavřenu písemnou dohodu.

Rovněž jednou z podmínek, která musí být splněna pro přiznání peněžité pomoci v mateřství, je podmínka splnění čekací doby uvedené v § 32 odst. 2 a 3 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, tzn. podmínku účasti pojištěnce na nemocenském pojištění, která trvala alespoň po dobu 270 dnů v období posledních dvou let přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. Do této doby účasti na nemocenském pojištění se rovněž započítávají další doby uvedené v § 32 odst. 4 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, krom jiného také doba studia na střední škole, vyšší odborné, vysoké škole či konzervatoři.

V původní právní úpravě se však doba studia započítávala za splnění podmínky, že počátek šestého týdne před očekávaným dnem porodu připadl do období 270 dnů od úspěšného ukončení studia nebo od převzetí dítěte do péče (v případě, že podmínkou vzniku nároku na peněžitou pomoc v mateřství je převzetí dítěte do péče), ke kterému došlo v období 270 dnů od úspěšného ukončení studia. Od ledna letošního roku a s účinností novely zákona o nemocenském pojištění se v této oblasti již nesleduje, zda k takovýmto skutečnostem došlo ve zmiňovaném období 270 dnů. Dle nové právní úpravy se doba studia započítává do čekací doby v případě, že bylo studium úspěšně ukončeno. Doba studia se započítává v takovém rozsahu, v jakém spadá do období posledních dvou let před dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství.²⁸

Podmínkou nároku pro přiznání peněžité pomoci v mateřství u osob samostatně výdělečně činných je navíc vedle splnění podmínky účasti na pojištění ještě podmínka účasti na pojištění jako osoby samostatně výdělečně činné. Ženy jako osoby samostatně výdělečně činné, mají povinnost splnit čekací dobu alespoň 180 kalendářních dní účasti na nemocenském pojištění osob samostatně výdělečně činných. Tato doba se zjišťuje za období jednoho roku, který je posledním rokem přede dnem počátku podpůrní doby. Stejně jako u žen zaměstnankyň se i zde vztahuje obecná právní úprava a nárok na dávku je rovněž podmíněn celkovou dobou pojištění.²⁹

Podmínkou nároku pro tuto dávku u zahraničních zaměstnanců je mimo splnění podmínky účasti na pojištění, rovněž podmínka účasti na pojištění jako zahraničního

---

²⁸ PŘIB, Jan. Co potřebujeme vědět o novele zákona o nemocenském pojištění? *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 2, s. 4 – 5.

BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 51.

²⁹ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
ČERNÁ Jana a kol., *Právo sociálního zabezpečení*. Pelhřimov: Aleš Čeněk 2002. s. 80.

zaměstnance. Toto pojištění musí trvat alespoň po dobu 180 kalendářních dnů, a to v posledním roce předcházejícímu dni počátku podpůrní doby.³⁰

Další podmínkou nutnou pro přiznání peněžité pomoci v mateřství je, aby těhotenství skončilo porodem, kdy se za porod považuje ukončení těhotenství, při kterém bylo do matriky zapsáno narozené dítě. Tedy i při narození mrtvého dítěte, kdy se tedy nejedná o potrat – vzniká nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Narození mrtvého dítěte rozhoduje o délce poskytování této dávky.³¹

Neméně podstatnou povinností k získání nároku na peněžitou pomoc v mateřství je, že žena nevykonává dále výdělečnou činnost – nemá z ní příjem. Tato dávka nenáleží ženě za období, za které jí náleží započitatelný příjem z činnosti zakládající účast na nemocenském pojištění, ze které je tato dávka poskytována nebo nemocenské pojištění, s výjimkou příjmů, které ženě náleží i za dobu pobytu na mateřské dovolené, aniž by v tomto období vykonával činnost za niž jí náleží započitatelný příjem.

Jestliže je žena zaměstnána ve více zaměstnáních, musí podmínky pro získání nároku na peněžitou pomoc v mateřství splnit v každém z těchto zaměstnání. Peněžité pomoci v mateřství bude poté náležet z každého zaměstnání, ve kterém byly tyto podmínky splněny. Pro přiznání nároku na tuto dávku z několika zaměstnání se do doby 270 dnů započítává v každém ze zaměstnání pouze doba účasti na nemocenském pojištění. Doba účasti na nemocenském pojištění je možné započítat pouze jednou. Do doby 270 dnů se započítává doba účasti na nemocenském pojištění z jiného zaměstnání v tom zaměstnání, z něhož peněžité pomoci v mateřství náleží ve vyšší denní dávce.³²

V souvislosti s nárokem na peněžitou pomoc v mateřství a ztrátou příjmu, se tento požadavek vztahuje jen k činnosti, která zakládá účast na nemocenském pojištění, z níž je tato dávka vyplácena. V případě, že má žena v době pobírání peněžité pomoci v mateřství příjem z jiných činností, není to překážkou pro přiznání a poskytování této dávky. Rovněž není rozhodná výše tohoto příjmu.³³

Dle nové právní úpravy podle § 32 odst.1 písm. e) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, jak již bylo výše uvedeno má nárok na peněžitou pomoc v mateřství

---

³⁰ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 168.

³² PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 71.

³³ PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 73.

VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2009. s. 63.

rovněž pojištěnec, který pečuje o dítě a je jeho otcem nebo manželem ženy, která dítě porodila. Nárok na peněžitou pomoc v mateřství je mu přiznán v případě, že uzavřel s matkou dítěte písemnou dohodu, že bude o dítě pečovat s tím, že danou dohodu lze uzavřít s účinkem na dobu nejdříve od začátku sedmého týdne po porodu a pouze za splnění podmínky, že podpis matky na dohodě musí být úředně ověřen nebo ověřen orgánem nemocenského pojištění.

Pro zamezení spekulativního uzavírání dohod se doplňuje, že tuto dohodu lze uzavřít nejméně na dobu 7 po sobě jdoucích kalendářních dnů. Dávka se tak nově nevyplácí, pokud doba, po kterou jsou jinak splněny podmínky nároku na výplatu, nečiní alespoň 7 kalendářních po sobě jdoucích dnů. Den, od kterého bude pojištěnec o dítě pečovat, nesmí zahrnovat období před dnem ověření podpisu matky dítěte na dohodě, aby bylo zabráněno zpětnému uzavírání dohod. Doba výplaty peněžité pomoci v mateřství musí činit aspoň 7 po sobě jdoucích kalendářních dnů. Výjimku představuje fakt, kdy by tato podmínka nebyla splněna v případě, že dohoda sice byla uzavřena na 7 kalendářních dnů od pondělí do neděle, avšak od pondělí do pátku bylo vykonáváno zaměstnání. Za toto období s příjmem by výplata peněžité pomoci v mateřství nenáležela.³⁴

Cílem této nové právní úpravy je zabránit účelovému přebírání péče o dítě otcem či manželem ženy, která dítě porodila, jen na dny pracovního klidu, kdy tak dříve otec dítěte kromě mzdy pobíral rovněž peněžitou pomoc v mateřství.

3.1.1 Podpůrčí doba u peněžité pomoci v mateřství

V oblasti poskytování peněžité pomoci v mateřství došlo v souvislosti s novelou zákona o nemocenském pojištění k řadě významných změn. Zákon o nemocenském pojištění nyní upravuje peněžitou pomoc v mateřství odlišným způsobem, než tomu bylo doposud.

Podpůrčí doba u peněžité pomoci v mateřství začíná nástupem na peněžitou pomoc v mateřství. Nástup připadá na den, který určí pojištěnka sama v období od počátku osmého do počátku šestého týdne před očekávaným porodem. V případě, že tento den žena neurčí,

---

³⁴ PŘIB, Jan. Co potřebujeme vědět o novele zákona o nemocenském pojištění? *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 2, s. 4 – 5.

PŘIB, Jan. Změny v nemocenském pojištění 2012. *Práce a mzda*, 2012, roč. č.2, s. 42 – 43.

nastává nástup na peněžitou pomoc v mateřství počátkem šestého týdne před očekávaným porodem.³⁵

Peněžitá pomoc v mateřství je poskytována po dobu 28 týdnů u pojištěnky, která dítě porodila. Jestliže zaměstnankyně vyčerpá z mateřské dovolené méně než šest týdnů, protože porod nastal dříve, poskytuje se peněžitá pomoc v mateřství až do uplynutí doby 28 týdnů a nedochází k jejímu krácení.

Jestliže však zaměstnankyně vyčerpá z mateřské dovolené před porodem méně než šest týdnů z jiných důvodů, poskytuje se peněžitá pomoc v mateřství jen do uplynutí 22 týdnů ode dne porodu. V případě, že dočasná pracovní neschopnost vznikla před nástupem na mateřskou dovolenou, pak se pracovní neschopnost ukončuje počátkem šestého týdne před očekávaným dnem porodu a ženě náleží peněžitá pomoc v mateřství. V případě, kdy peněžitá pomoc v mateřství náleží ženě z titulu trvání ochranné lhůty, která plyne po skončení zaměstnání a trvá ještě počátkem šestého týdne před porodem, poskytuje se peněžitá pomoc v mateřství od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu.³⁶

V současné platné právní úpravě dochází ke změně, v případě, že nástup na peněžitou pomoc v mateřství nastává dle § 34 odst. 1 písm. b) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění dnem porodu (jde o tzv. předčasné porody), pokud k němu došlo před počátkem podpůrčí doby. V takovémto případě se podmínka účasti na nemocenském pojištění po stanovenou dobu považuje za splněnou ke dni nástupu na peněžitou pomoc v mateřství, v případě, že je tato podmínka splněna k počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu.³⁷

Dále nastává nástup na peněžitou pomoc v mateřství rovněž dnem převzetí dítěte pojištěncem do péče, která nahrazuje péči rodičů. Přičemž se za den převzetí dítěte považuje den prvního převzetí; to platí i v případě, kdy pojištěnec převzal péči o totéž dítě opakovaně. V takovýchto případech činí podpůrčí doba u peněžitě pomoci v mateřství 22 týdnů. Podpůrčí doba u peněžitě pomoci v mateřství činí 31 týdnů u pojištěnce, který pečuje zároveň o dvě a

---

³⁵ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 51.

PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 93.

TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 168.

³⁷ PŘIB, Jan. Co potřebujeme vědět o novele zákona o nemocenském pojištění? *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 2, s. 4 – 5.

více dětí, kdy po uplynutí 22 týdnů podpůrní doby náleží peněžité pomoci v mateřství jen v případě, že pojištěnec dále pečuje alespoň o dvě z těchto dětí.

Do podpůrní doby u pojištěnce, který pečuje o dítě v případech dle § 32 odst. 1 písm. d) a e)³⁸ zákona o nemocenském pojištění, je započtena doba, po kterou byla peněžité pomoci v mateřství vyplácena matce, vyjma doby od porodu do konce šestého týdne po porodu. V případě, že se matce začne znovu vyplácet peněžité pomoci v mateřství, je do její podpůrní doby započtena doba, po kterou byla peněžité pomoci v mateřství vyplácena pojištěnci.

V případě, že v průběhu podpůrní doby, po kterou je pojištěnci vyplácena peněžité pomoci v mateřství vznikne nárok na další peněžité pomoci v mateřství z téhož pojištění, není vyplácena další peněžité pomoci v mateřství po dobu, kterou trvá nárok na předešlou peněžité pomoci v mateřství. Podpůrní doba u další peněžité pomoci v mateřství je stanovena ode dne nástupu na ni.³⁹

Dále zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění upravuje peněžité pomoci v mateřství u zaměstnankyně, která porodila dvě a více dětí. V takovém případě se poskytuje peněžité pomoci v mateřství po dobu 37 týdnů, přičemž po uplynutí 28 týdnů podpůrní doby náleží peněžité pomoci v mateřství jen v případě, že pojištěnka nadále pečuje alespoň o dvě z těchto dětí. U takovéto zaměstnankyně se doba poskytování peněžité pomoci v mateřství při nedodržení nástupu zkracuje do uplynutí 31 týdnů ode dne porodu.⁴⁰

Dále jsou řešeny případy, kdy se dítě narodilo mrtvé. V takovýchto případech peněžité pomoci v mateřství náleží ženě po dobu kratší. Zde se poskytuje peněžité pomoci v mateřství v délce trvání 14 dnů. V případě, že dítě zemřelo v době, kdy již ženě náleží tato dávka, poskytne se jí dávka ještě po dobu dvou týdnů ode dne úmrtí dítěte, ne však déle než do vyčerpání celkového nároku. V zásadě platí, že doba poskytování peněžité pomoci v mateřství

---

³⁸ „§ 32 odst.1 písm. d) pojištěnec, který o dítě pečuje a je otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila, pokud matka dítěte nemůže nebo nesmí o dítě pečovat pro závažné dlouhodobé onemocnění, pro které byla uznána dočasně práce neschopnou [§ 57 odst. 1 písm. e)] nebo pro které bylo vystaveno potvrzení podle § 67 písm. d), a nemá nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřství [§ 36 odst. 1 písm. c)]“, „ § 32 odst. 1 písm. e) pojištěnec, který pečuje o dítě a je otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila, pokud s matkou dítěte uzavřel písemnou dohodu podle odstavce 7, že bude pečovat o dítě; tuto dohodu lze uzavřít s účinkem na dobu nejdříve od počátku sedmého týdne po porodu dítěte a na dobu nejméně 7 kalendářních dnů po sobě jdoucích.

³⁹ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 168.

nemůže být nikdy kratší než 14 týdnů a nemůže skončit před uplynutím 6 týdnů ode dne porodu.⁴¹

3.1.2 Výše peněžité pomoci v mateřství

Výše peněžité pomoci v mateřství se odvozuje u zaměstnanců dle jejich předchozích příjmů, u osob samostatně výdělečně činných se vyměřuje z měsíčních vyměřovacích základů, ze kterých platí podnikatel pojistné na nemocenské pojištění. Peněžitá pomoc v mateřství se stanovuje stejným způsobem jako nemocenské – denní vyměřovací základ se zjišťuje ke dni nástupu na mateřskou dovolenou.⁴²

Výše peněžité pomoci v mateřství dle § 37 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů činí 70 % za kalendářní den denního vyměřovacího základu.

3.1.3 Způsob uplatňování nároku na peněžitou pomoc v mateřství

Nárok na peněžitou pomoc v mateřství je uplatňován předložením předepsaného tiskopisu, který vystavuje a potvrzuje příslušný lékař. Žena, která do své péče, jež nahrazuje péči mateřskou převzala dítě nebo jí bylo svěřeno rozhodnutím příslušného orgánu, uplatňuje nárok na peněžitou pomoc v mateřství na základě písemné žádosti. Totéž platí i v případech, kdy nárok na peněžitou pomoc v mateřství uplatňuje muž.⁴³

3.1.4 Přerušování výplaty peněžité pomoci v mateřství

Podle novely zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění se od ledna letošního roku výplata peněžité pomoci v mateřství v případech stanovených v § 36 odst. 1 výše

---

⁴¹ TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 266

VOŘÍŠEK, Vladimír a kol. *Sociální zabezpečení. Zdravotní pojištění*. Ostrava: Sagit, 2002. s. 201

VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2009. s. 63.

⁴² BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 73.

TRÖSTER Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck 2010. s. 269.

⁴³ BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 71.

zmiňovaného zákona přerušuje, kromě jiného rovněž v případě, kdy pojištěnka nepečuje o narozené dítě a toto dítě bylo svěřeno do péče nahrazující péči rodičů nebo do ústavní péče. Také je výplata peněžité pomoci v mateřství přerušena tehdy, pokud pojištěnec nepečuje o dítě z důvodu, že dítě se nachází v ústavní péči z jiných než zdravotních důvodů na straně dítěte či pojištěnce.

Z důvodů zamezení výkladové kolize dvou ustanovení se určí, že výplatu peněžité pomoci v mateřství nelze v těchto dvou případech přerušit během podpůrčí doby, která je stanovena dle § 35 odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, tedy v případě, kdy u pojištěnky, která porodila nesmí být podpůrčí doba kratší než 14 týdnů a zároveň nesmí skončit dříve než před uplynutím 6 týdnů ode dne porodu. V případě, kdy podpůrčí doba končí z důvodu úmrtí dítěte, pak výplata peněžité pomoci v mateřství končí uplynutím dvou týdnů, i když ještě neuplynula řádná podpůrčí doba.⁴⁴

3.2 Analýza podmínek pro získání nároku na mateřské dávky - rodičovský příspěvek

Novelou zákona č. 177/1995 Sb., o státní sociální podpoře dochází od 1. ledna letošního roku k úpravě rodičovského příspěvku odlišným způsobem než tomu bylo doposud. Především se jedná o změny, které se týkají splnění podmínek celodenní osobní a řádné péče o dítě a výše rodičovského příspěvku.

Podmínky pro získání nároku na rodičovský příspěvek stanovuje § 30, 30a a 30b zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů. Tyto podmínky představují zejména požadavky, aby rodič, po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečoval o dítě, které je nejmladší v rodině. Tento rodič má pak nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku dítěte. Tento nárok trvá nejdéle do doby, kdy na rodičovském příspěvku byla vyplacena, z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině, celková částka 220 000 Kč, není-li v zákoně stanoveno jinak.

Pro stanovení nároku rodičovského příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského v

---

⁴⁴ PŘIB, Jan. Co potřebujeme vědět o novele zákona o nemocenském pojištění? *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 2, s. 4 – 5.

souvislosti s porodem, případně s převzetím dítěte podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

Podle § 31a odst. 1 výše zmiňovaného zákona je pro přiznání nároku na rodičovský příspěvek rovněž stanovena podmínka bydliště na území České republiky, která musí být splněna, jak u oprávněné osoby, tak i u dítěte, které nárok na tento rodičovský příspěvek zakládá.

Na rodičovský příspěvek, který je přiznaný z důvodu péče o nejmladší dítě v rodině zaniká nárok v případě, že se nejmladším dítětem v rodině stalo jiné dítě, které zakládá nárok na rodičovský příspěvek. Stane se tak i v případě, že celková částka rodičovského příspěvku nebyla vyplacena. V tomto případě náleží rodičovský příspěvek v kalendářním měsíci, ve kterém nárok na tento příspěvek vznikl, na dítě, které se stalo nejmladším v rodině.

Další podstatnou a neméně důležitou podmínkou, která musí být splněna pro získání nároku na rodičovský příspěvek je dle § 30b, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů, také povinnost rodiče poskytovat dítěti *osobní celodenní a řádnou péči*, po celý kalendářní měsíc. Tato podmínka je považována dle podle § 30 odst. 1, výše zmiňovaného zákona za splněnou i v kalendářním měsíci, ve kterém:

- a) se dítě narodilo,
- b) rodič měl po část měsíce z dávek nemocenského pojištění nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem,
- c) osoba dítě převzala do péče, kterou je nahrazena péče rodičů a bylo tak učiněno na základě rozhodnutí příslušného orgánu,
- d) dítě dosáhlo věku 4 let, do kterého náleží rodičovský příspěvek,
- e) dítě nebo rodič zemřeli,
- f) rodič převzal do péče vlastní dítě, které bylo do doby převzetí svěřeno do péče jiné osoby nebo převzal do péče dítě, které bylo do dne převzetí v ústavu, kde bylo dítěti poskytováno plné přímé zaopatření anebo převzal dítě z péče zdravotnického zařízení, které trvalo déle než 3 kalendářní měsíce.

§ 30 b, odst. 2 zákona o státní sociální podpoře, stanoví, že: „Je-li rodič pobírající rodičovský příspěvek nebo dítě, které zakládá nárok na rodičovský příspěvek, ze zdravotních důvodů v ústavní péči zdravotnického zařízení déle než 3 kalendářní měsíce, nenáleží výplata rodičovského příspěvku od čtvrtého kalendářního měsíce, kdy tato ústavní péče trvá. To neplatí v případě, že rodič o dítě umístěné ze zdravotních důvodů v ústavní péči zdravotnického zařízení osobně celodenně a řádně pečuje“.

V případě, kdy má v rodině jeden z rodičů v kalendářním měsíci nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské, které je poskytované v souvislosti s porodem, pak tomuto rodiči rodičovský příspěvek náleží, jen v situaci je-li vyšší. V tomto případě mu náleží ve výši rozdílu mezi rodičovským příspěvkem a dávkami nemocenského pojištění.

Rodičovský příspěvek dále dle § 30 b, odst. 4 tohoto výše zmiňovaného zákona nepřísluší, pokud nejmladšímu dítěti v rodině, které zakládá tento nárok rodičovský příspěvek nebo by jej zakládalo, náleží příspěvek na péči.

Dle nové platné právní úpravy je podstatná změna z hlediska skloubení práce a rodiny, která se týká návštěvy dítěte v zařízení péče o děti při splnění podmínky osobní celodenní péče a zachování nároku na rodičovský příspěvek. Podmínka péče s důrazem na její kvalitu a kvantitu je zachována i při návštěvě dítěte v předškolních a jiných obdobných zařízeních s tím, že je v souladu s ustanovením § 31 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře zrušeno omezení nároku na rodičovský příspěvek dobou pobytu v takovýchto zařízeních pro děti starší dvou let a je zavedeno jednotné konto 46 hodin měsíčně pro umístění dítěte mladšího dvou let v zařízení péče o děti. Podmínka je splněna i v případech, kdy rodič zabezpečí péči o dítě pomocí jiné zletilé osoby v době, kdy je výdělečně činný, případně je žákem či studentem připravujícím se na budoucí povolání. Tato novinka je podstatnou a přínosnou změnou umožňující rodiči zapojení do pracovního procesu dříve, již od dvou let věku dítěte ve spojitosti s jeho současným, neomezeným umístěním v předškolním zařízení, aniž by docházelo k negativnímu vlivu na finanční zajištění rodiny projevující se ztrátou rodičovského příspěvku.⁴⁵

---

⁴⁵ HALÍŘOVÁ Gabriela. Vzájemná rodičovská výpomoc jako nástroj ke sladění práce a rodiny. *Právo a rodina*. 2012, roč. 14, č. 3, str. 14 – 15.

3.2.1 Čerpání a výše rodičovského příspěvku

Pokud vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství mohou nově rodiče pružně volit délku pobírání rodičovského příspěvku a jeho výši dle jejich aktuální sociální situace. Dřívější právní úprava umožňovala čerpat rodičovský příspěvek v tzv. vícerychlostní struktuře a k tomu odpovídajících třech výměrách, které byly stanoveny v pevných měsíčních částkách. Jednalo se o zvýšenou, základní a sníženou výměru. V současnosti se již tento vícerychlostní systém nepoužívá. Stát dává všem novým příjemcům rodičovské příspěvku k dispozici celkovou částku 220 tisíc Kč, které mohou vyčerpat, nejdéle však do 4 let věku dítěte.

Výše rodičovského příspěvku je limitována výší peněžitě pomoci v mateřství. Rodiče mohou výši tohoto příspěvku volit v případě, že alespoň jednomu z rodičů v rodině lze stanovit k datu narození nejmladšího dítěte 70 procent 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč, nejvýše však tato částka může činit 11 500 Kč za měsíc. S tím, že výše příspěvku nesmí přesáhnout 70 procent 30násobku denního vyměřovacího základu. V případě, kdy denní vyměřovací základ lze stanovit u obou rodičů, vychází se z toho, který je vyšší.⁴⁶

Rodič je oprávněn volit rodičovský příspěvek až do částky 7 600 Kč měsíčně v případě, že je možné alespoň u jednoho z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte 70 procent 30násobku denního vyměřovacího základu v částce, která nepřevyšuje 7 600 Kč. Nebo v situaci, kdy nelze ke dni narození nejmladšího dítěte, které nárok na tento příspěvek zakládá, stanovit denní vyměřovací základ jen z toho důvodu, že v průběhu pobírání příspěvku na dříve narozené dítě uplynula podpůrná doba pro přiznání nároku na peněžitou pomoc v mateřství a nárok na rodičovský příspěvek na nejmladší dítě vzniká bezprostředně po nároku na rodičovský příspěvek, který náleží na starší dítě.

K zásadní změně došlo u rodičovského příspěvku přiznávaného rodičům zdravotně postižených dětí. Dřívější právní úprava stanovovala tento rodičovský příspěvek následovně - jestliže se v rodině nacházelo dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené do 7 let věku, pak na toto dítě náležel příspěvek ve výši 7 600 Kč měsíčně. Příspěvek byl vyplácen ode dne zjištění, že se jedná o takto zdravotně postižené dítě,

---

⁴⁶ Rodičovský příspěvek. *Národní pojištění*. 2012, roč. 43, č. 2, str. 42
Rodičovský příspěvek: Sociální reforma 2012. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4#1.1>

vyjma případů, kdy náležel rodičovský příspěvek ve výši 11 400 Kč měsíčně do 2 let věku dítěte.

Obecně se nárok na výši rodičovského příspěvku řídil dle nejmladšího dítěte v rodině. Výjimku z této zásady představoval fakt, kdy by z důvodu péče o nejmladší dítě v rodině náležel rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč měsíčně a v rodině by bylo další dítě, starší, které by bylo zdravotně postižené. V tom případě, by náležel příspěvek ve výši 7 600 Kč měsíčně.⁴⁷ Pokud byl dítěti přiznán příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách, měl rodič nárok na rodičovský příspěvek v poloviční výši. Nynější zákon o státní sociální podpoře v § 30b odst. 4 obsahuje ustanovení, které vylučuje souběh rodičovského příspěvku a příspěvku na péči. Nově se tato dávka poskytuje ve výši 7 600 Kč do 3 let věku dítěte, pokud se jedná o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené, které bylo k 1. lednu 2012 mladší 3 let, a zároveň nemělo nárok na příspěvek na péči. V případě, že došlo k souběhu těchto dvou dávek, měl rodič možnost volby do konce ledna roku 2012 mezi příspěvkem na péči nebo rodičovským příspěvkem.⁴⁸

V situaci, kdy v rodině dojde ke změně osob posuzovaných jako rodiče pro stanovení výše rodičovského příspěvku a ve spojitosti s tím dojde rovněž ke změně vyměřovacího základu, je rodičovský příspěvek stanoven dle nově splněných podmínek v kalendářním měsíci jenž následuje po měsíci, ve kterém ke změně těchto podmínek došlo.

K volbě výše rodičovského příspěvku je oprávněn pouze rodič, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek. Výše rodičovského příspěvku lze měnit avšak po uplynutí 3 celých kalendářních měsíců po sobě následujících, ve kterých byl příspěvek vyplácen.

V případě, že i po odpočtu všech vyplacených částek rodičovského příspěvku od celkové částky 220 000 Kč, zbývá částka, která je nižší než, ta která byla naposled na tomto příspěvku vyplacena, rozdíl bude vyplácen ve splátce rodičovského příspěvku, který náleží za poslední kalendářní měsíc.⁴⁹

---

⁴⁷ BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 81.

⁴⁸ *Rodičovský příspěvek*. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. 30. 12. 2011 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp>.

⁴⁹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud nevznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Výši rodičovského příspěvku si může nově od ledna letošního roku zvolit i rodič, jenž nebyl plátcem nemocenské pojistění, které se u zaměstnanců povinně odvádí z příjmu, a to pouze v případě, že druhý z rodičů splnil podmínku nároku na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské ve spojitosti s porodem či převzetím dítěte do trvalé péče.

V případě, že ani jeden z rodičů neplatil pojistné na sociální zabezpečení, a nesplnil tak tedy podmínky pro volbu výše a délky pobírání rodičovského příspěvku, výše příspěvku zůstává v pevných částkách – 7 600 Kč do 9. měsíce věku dítěte a poté 3 800 Kč do 4 let věku dítěte podle právní úpravy od 1. ledna 2011.⁵⁰

Volba výše rodičovského příspěvku podle denního vyměřovacího základu druhého rodiče. Jedná se o případ, kdy rodiči - žadatelé o dávku nevznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem.

Poté lze výši rodičovského příspěvku zvolit podle denního vyměřovacího základu druhého rodiče. Denní vyměřovací základ druhého rodiče je stanoven ke dni narození dítěte, ale za předpokladu, že druhý rodič ke dni narození dítěte splnil podmínky nároku na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem.

Výše uvedené skutečnosti zkoumá okresní správa sociálního zabezpečení dle sídla zaměstnavatele druhého rodiče nebo trvalého pobytu, v případě, že je druhý rodič osobou samostatně výdělečně činnou.

Pro stanovení denního vyměřovacího základu druhého rodiče dítěte se použije tiskopis „*Potvrzení o výši denního vyměřovacího základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku*“. K tomuto potvrzení druhý rodič dokládá „*Přílohu k žádosti o dávky nemocenského pojištění*“, kterou vyplňuje jeho zaměstnavatel. V případě, že je druhý rodič osobou samostatně výdělečně činnou, přílohu nedokládá.⁵¹

---

⁵⁰ *Rodičovský příspěvek*: Sociální reforma 2012. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4#1.1>

⁵¹ *Rodičovský příspěvek*: Sociální reforma 2012. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4#1.1>

3.2.2 Výplata rodičovského příspěvku

Výplata rodičovského příspěvku náleží pouze jednomu z rodičů. Rodiče se buď dohodnou, který z nich bude rodičovský příspěvek pobírat nebo příslušný úřad rozhodne o jednom z nich jako o příjemci příspěvku. Rodičovský příspěvek se dá čerpat i střídavě pokud se jedná o střídavou péči. Nutností je dohoda rodičů o tom, ve kterých měsících budou o dítě střídavě pečovat. Minimální časový úsek střídání výplaty rodičovského příspěvku je po měsíci.⁵²

3.2.3 Přeplatek na dávce

V případě, že dojde k přeplatku na rodičovském příspěvku vznikne příjemci povinnost vrátit přeplatek bez ohledu na zavinění. Stačí, že přeplatek vznikl z důvodů nesplnění podmínek pro nárok na jeho vyplacení, a to z důvodu překročení výše příjmu z výdělečné činnosti, případně z toho důvodu, že dítě bylo v zařízení pro děti ve větším rozsahu, než je přípustné.⁵³

3.3 Analýza podmínek pro získání nároku na mateřské dávky - porodné

V oblasti porodného dochází od začátku roku 2012 ke změnám ve spojitost se zvýšením částky životního a existenčního minima, kterými se mění podmínky pro získání tohoto příspěvku. Samotné porodné, ani jeho výše, se v letošním roce nemění.

Dle § 44 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, má nárok na porodné v případě, když nepřevyšuje rozhodný příjem v rodině součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40, žena,

- a) která porodila své první živé dítě,
- b) které se společně s prvním živě narozeným dítětem narodilo další živé dítě nebo děti, pokud jí před tímto porodem nevznikl nárok na porodné z důvodu převzetí dítěte do péče.

Nárok na porodné má také otec prvního živě narozeného dítěte nebo dětí, které se narodily současně s prvním dítětem ženy, v případě, že žena, která dítě nebo děti porodila,

---

⁵² Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

⁵³ PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 117.

zemřela a ke dni porodu splnila podmínky pro přiznání nároku na porodné a porodné nebylo vyplaceno jí ani jiné osobě.

Nárok na porodné vzniká dnem porodu dítěte, v případě, že není zákonem stanoveno jinak.⁵⁴ Na porodné má tedy v letošním roce nárok žena při narození prvního dítěte. Tato změna je platná již od roku 2011, dříve se však tento příspěvek vyplácel při narození každého dítěte. Nově také platí, že nárok na porodné mají pouze ty rodiny, u kterých příjmy nepřesahují 2,4 násobek životního minima. Z čehož vyplývá, že nárok na porodné nevzniká automaticky všem, ale pouze lidem s nižšími příjmy. Od začátku roku je zvýšena částka životního minima o 9%. Tím se současně posouvá hranice, díky níž vzniká nárok na porodné. Díky této úpravě by tak nově na tento příspěvek mohlo dosáhnout více rodin, kterým se v letošním roce narodí první dítě.⁵⁵

Dále je dle § 45 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, upraven rovněž *nárok na porodné z důvodu převzetí dítěte do péče*. Nárok na porodné vzniká rovněž osobám, které nejsou matkou či otcem dítěte. Nárok na porodné má tedy také v souvislosti s převzetím dítěte do péče, ode dne převzetí dítěte do trvalé péče osoba, která nahrazuje péči rodičů, a která převzala dítě do této péče do 1 roku jeho věku. Zároveň toto dítě bylo prvním dítětem osoby, na které z důvodu jeho převzetí vznikl nárok na porodné, a rovněž ještě před převzetím dítěte do péče nahrazující péči rodičů osobě nevznikl nárok na porodné podle předešlého § 44 výše uvedeného zákona.

Nárok na porodné má také osoba, která převzala do trvalé péče nahrazující péči rodičů 2 nebo více současně narozených dětí. Zůstává rovněž podmínkou, že rozhodný příjem v rodině této osoby nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Rovněž jako i u ostatních osob uplatňujících nárok na dávku státní sociální podpory, musí i v tomto případě, žadatel splňovat podmínku trvalého pobytu na území České republiky. Překážkou pro přiznání dávky takové osobě není ani fakt, že na porodné vznikl nárok ještě před převzetím dítěte do trvalé péče, která nahrazuje péči rodičů, matce nebo otci dítěte.

---

⁵⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení. Vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 2009. s. 311.

⁵⁵ Porodné 2012. In: *Sociální dávky 2012* [online]. c 2011 - 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://socialni-davky-2012.cz/porodne-2012/>

Jestliže při svěřeni dítěte do trvalé péče nahrazující péči rodičů bylo dítě svěřeno manželům, náleží porodné jen jednomu z manželů určenému na základě dohody mezi nimi. V případě, že se manželé nedohodnou, určí orgán, který o porodném rozhoduje, kterému z manželů se porodné přizná.⁵⁶

3.3.1 Výše a výplata porodného

Výše porodného zůstává i v letošním roce na stejné úrovni jako tomu bylo v předcházejícím roce. Výše tohoto příspěvku závisí na počtu současně narozených dětí. Aktuálně výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Narodí-li se s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, výše porodného činí 19 500 Kč. Výplata porodného se provádí jednorázově.⁵⁷

3.3.2 Zánik nároku na porodné

O porodné musí být požádáno nejpozději do jednoho roku ode dne narození dítěte, jestliže jde o nárok matky nebo otce dítěte na tuto dávku. Nebo rovněž nejpozději do jednoho roku, které uplyne ode dne převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů, jedná – li se o nárok osoby, které bylo dítě do takové péče svěřeno.⁵⁸

Třetí kapitola se zabývá analýzou jednotlivých podmínek pro získání nároku na mateřské dávky v souvislosti s proběhlými změnami v oblasti mateřských dávek. Především se věnuje peněžité pomoci v mateřství, rodičovskému příspěvku a porodnému. Stanovuje individuální základní podmínky pro určení nároku potřebnému k získání jednotlivých dávek v mateřství, jejich výši a způsob čerpání.

---

⁵⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 106.

BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 78.

⁵⁷ *Porodné: Státní sociální podpora*. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>

⁵⁸ BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. s. 79.

ZÁVĚR

Problematika, kterou se zabývá předkládaná bakalářská práce „Dávky v mateřství“, je v současnosti velmi aktuálním tématem. Od 1. ledna letošního roku došlo totiž k výrazným změnám v oblasti přiznávaných dávek v mateřství.

Bakalářská práce se ve svém obsahu snaží zachytit problematiku dávek v mateřství, a to v souvislosti s vymezením základních pojmů a vysvětlením základních konceptů dané oblasti pro pochopení a možnost jejího dalšího zkoumání. Tato práce se ve svém úvodu zabývá pojmy jako je mateřství, těhotenství, dítě a ochrana mateřského poslání, které je stěžejní pro další směřování vývoje společnosti. Rovněž se zde zabývá prameny vnitrostátní a mezinárodní právní úpravy, které se dané problematice věnují a představují základní kámen jejího právního zakotvení.

Z nejdůležitějších vnitrostátních pramenů je nutné věnovat pozornost především: zákonu č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, dále zákonu č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a v neposlední řadě také zákonu č. 262/2006 Sb., zákoníku práce a souvisejícími předpisy, v nichž je tato problematika dále obsažena. Z mezinárodních dokumentů je pak nutné zmínit Úmluvu Mezinárodní organizace práce („dále MOP“) o minimálních normách sociálního zabezpečení č. 102 (publikovánu ve Sbírce zákonů pod č. 461/1991 Sb.), Úmluvu MOP o ochraně mateřství č. 103, Evropskou sociální chartu a neméně podstatný, Evropský zákoník sociálního zabezpečení.

Dále se již bakalářská práce zabývá jednotlivými dávkami poskytovanými v souvislosti s pomocí v mateřství a vymezuje jednotlivé dávky ve spojitosti s definováním jednotlivých dávek, kdy se věnuje charakteristice, účelu a významu každé dávky. V této části se práce věnuje především peněžité pomoci v mateřství, rodičovskému příspěvku a porodnému.

Ve své závěrečné třetí části pojednává bakalářská práce o podmínkách pro získání nároku na mateřské dávky. Analyzuje zde individuální požadavky, které musí být bezpodmínečně splněny pro přiznání nároku na dávku a k jejímu následnému přiznání. Analýza těchto podmínek je vždy provedena ve vztahu ke konkrétní dávce. U každé z dávek, o které je v práci pojednáváno jsou analyzovány podmínky pro získání nároku k této dávce spolu s jejich výši, podmínkami, délkou poskytování a osobami oprávněnými k jejich

pobírání. Opět je zde provedena analýza u peněžité pomoci v mateřství, rodičovského příspěvku a porodného.

V této poslední části se práce zabývá analýzou podmínek pro přiznání jednotlivých dávek v mateřství v kontextu s aktuální situací dané problematiky. Především se věnuje změnám, které přináší nová právní úprava. Zejména se snaží předestřít a vysvětlit změny týkající se jednotlivých dávek poskytovaných v souvislosti s mateřstvím. Zabývá se novou právní úpravou platnou při přiznávání peněžité pomoci v mateřství, rodičovského příspěvku a porodného.

V současnosti je tato problematika velmi ovlivněna proběhlou sociální reformou, neboť zde stále vedle sebe stojí obě právní úpravy. Jednak zde doznívá právní úprava o poskytování dávek v mateřství, která byla používána do 31. 12. 2011 a rovněž platí i nová právní úprava, kterou přinesla již zmiňovaná novela. Souběžně zde tedy platí dvě právní úpravy zabývající se dávkami v mateřství. Aktuálně tedy mají rodiče či svobodné matky právo, buď se řídit úpravou platnou do konce minulého roku, tedy pokud se dítě narodilo ještě v roce 2011, nebo mají možnost od 1. ledna letošního roku přejít na systém upravený touto reformou. O tuto změnu bylo možné požádat v průběhu ledna 2012. Rodičům dětí narozených v letošním roce se automaticky poskytují dávky v mateřství dle nové platné právní úpravy.

Novelou zákona o státní sociální podpoře byly upraveny další podmínky nároku u jednotlivých dávek v mateřství. Nová právní úprava přináší lepší vyhlídky zejména pro nezaměstnané. Pravidla budou nyní benevolentnější k těm matkám, které nejsou účastnicemi nemocenského pojištění a nemají tedy nárok na mateřskou a v minulosti si nemohly vybrat ani variantu, jak rodičovskou čerpat. Nově bude tyto matky moci zastoupit otec dítěte, pokud alespoň ten je plátcem nemocenského pojištění. Pouze v případě, kdy rodiče jsou oba nezaměstnaní, nebudou mít ani v roce 2012 možnost volby.

Novinkou roku platnou v souvislosti se změnami ohledně rodičovského příspěvku je možnost snížit tento příspěvek v případě, že starší dítě neplní řádně povinnosti spojené s povinnou školní docházkou. V případě, že rodiči byla již předtím pravomocně uložena sankce dle přestupkového zákona, má úřad nově možnost rozhodnout o tom, že celkový limit v současnosti čerpaného rodičovského příspěvku sníží až o 22 800 Kč. Od ledna letošního roku tedy mají rodiče například větší volnost při čerpání rodičovského příspěvku a mohou rozhodovat pružněji než dříve o jeho délce a výši. Cílem úpravy je, aby se mohli rodiče snadněji vracet na trh práce a zvýšily se tak jejich šance na další budování pracovní kariéry.

Současná struktura dávek v mateřství tedy umožňuje výhodnější formu čerpání daných příspěvků poskytovaných v souvislosti s mateřstvím, a zároveň skýtá výhodnější podmínky pro sloučení mateřství spolu s prací.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

1. BURDOVÁ, Eva, SCHMIED Zdeněk, ŽENÍŠKOVÁ Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. 160 s.
2. *Časopis národní pojištění*. Rodičovský příspěvek. *Národní pojištění*. 2012, roč. 43, č. 2, str. 42.
3. ČERNÁ, Jana a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Vydavatelství Čeněk, 2002. 157 s.
4. HALÍŘOVÁ Gabriela. Vzájemná rodičovská výpomoc jako nástroj ke sladění práce a rodiny. *Právo a rodina*. 2012, roč. 14, č. 3, str. 14 – 15.
5. HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. Praha: C. H. BECK, 2009. 1459 s.
6. CHVÁTALOVÁ, Iva. *Peněžité dávky v nemoci a mateřství v Evropské unii*. Praha: Linde, 2003. 110s.
7. KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení. Vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 2009. 445 s.
8. PŘIB, Jan a kol. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada Publishing, 2003. 156 s.
9. PŘIB, Jan. Co potřebujeme vědět o novele zákona o nemocenském pojištění? *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 2, s. 4 – 5.
10. PŘIB, Jan. Změny v nemocenském pojištění 2012. *Práce a mzda*, 2012, roč. č.2, s. 42 – 43.
11. TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.
12. VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2009. 201 s.
13. VOŘÍŠEK, Vladimír a kol. *Sociální zabezpečení. Zdravotní pojištění*. Ostrava: Sagit, 2002. 559 s.

Právní předpisy:

1. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
2. Vyhláška č. 288/2003 Sb., kterou se stanoví práce a pracoviště, které jsou zakázány těhotným ženám, kojícím ženám, matkám do konce devátého měsíce po porodu a mladistvým, a podmínky, za nichž mohou mladiství výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání.
3. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 461/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení (č. 102)

Internetové zdroje:

1. Encyklopedie Cojeco. *Encyklopedie Cojeco* [online]. 11.8.2006 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=18215&s_lang=2&title=d%E1vk a.
2. Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>.
3. Porodné 2012. In: *Sociální dávky 2012* [online]. c 2011 - 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://socialni-davky-2012.cz/porodne-2012/>.

ABSTRACT

The present bachelor thesis describes the current situation, problems of maternity benefits. In its contents deals with the doses that are providers ny in connection with maternity. First of all seeks to suggest the issue in the context of explaining the basic concepts and anchoring of this area in the applicable legislation. The thesis further defines the benefits granted maternity and analyze conditions which is conditional for eligibility to such benefits. Last but not least, the thesis presents the most recent changes and adjustments made in recent years elapsed social reform. In particular, the attempt to capture the most important changes that impact on how the current allocation and the provision of maternity benefits.

Bachelor of work currently represents and describes one of the most topical issues in the social security system and try to create their content in a comprehensive look at the issue of maternity benefits.

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce popisuje aktuální situaci problematiky dávek v mateřství. Ve svém obsahu se zabývá jednotlivými dávkami, které jsou poskytovány ve spojitosti s mateřstvím. Především se snaží předejít danou problematiku v kontextu s vysvětlením základních pojmů a zakotvením této oblasti v platné právní úpravě. Práce dále definuje jednotlivé dávky přiznávané v mateřství a analyzuje podmínky, jejichž splnění je podmíněné pro získání nároku na tyto dávky. V neposlední řadě jsou v bakalářské práci představeny nejaktuálnější změny a úpravy provedené v nedávné době proběhlou sociální reformou. Zejména je snahou zachytit nejdůležitější změny, které mají aktuálně dopad na způsob přiznávání a poskytování dávek v mateřství.

Bakalářská práce v současné době představuje a popisuje jedno z velmi aktuálních témat v oblasti systému sociálního zabezpečení a snaží se ve svém obsahu vytvořit komplexní pohled na problematiku dávek v mateřství.

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV

Těhotenství

Mateřství

Dávky v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství

Rodičovský příspěvek

Porodné

Podmínky nároku dávek v mateřství

LIST OF KEY WORDS

Pregnancy

Motherhood

Maternity benefits

Monetary aid during maternity

Parental contribution

Childbirth allowance

Conditions claim of maternity benefits